

حقوق مدنی (۱)

اشخاص و محجورین

تحلیل فقهی - حقوقی

تألیف:

دکتر غلام رضا یزدانی

عضو هیئت علمی دانشگاه علوم اسلامی رضوی مشهد

مجمع علمی و فرهنگی مجد

- سرشناسه : یزدانی، غلامرضا،
عنوان قراردادی : ایران. قوانین و احکام
Iran. Laws, etc
عنوان و نام پدیدآور : اشخاص و مجبورین (تحلیل فقهی - حقوقی مقررات قانون مدنی (۱)) /
تألیف غلامرضا یزدانی.
مشخصات نشر : تهران: مجد، ۱۳۹۷.
شابک : ۹۷۸-۶۰۰-۱۹۳-۹۱۷-۴
وضعیت فهرست نویسی : فیبا
موضوع : اشخاص (حقوق) -- ایران
موضوع : Persons (Law) -- Iran
موضوع : قیم و مولی علیه -- ایران
موضوع : Guardian and ward -- Iran
رده بنای کنگره : ۱۳۹۷ ۵الف ۴/۵۱۱ KMH
رده بندی یوبی : ۳۴۶/۰۰۰
شماره کتابشناسی ملی : ۵۲۱۳۳۱۷
هرگونه تکثیر کامل یا قسمی از این کتاب بدون اجازه پدیدآورنده، یا ناشر خلاف قانون، شرع و اخلاق است.
بواردت خلف به دفتر مرکزی «مجد» گزارش فرمایید.

حقوق مدنی (۱)

اشخاص و مجبورین (تحلیل فقهی - حقوقی)

تألیف: دکتر غلامرضا یزدانی

انتشارات مجد

چاپ اول: ۱۳۹۷ تعداد: ۱۰۰ نسخه

حق چاپ محفوظ و منحصر «مجد» است

شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۱۹۳-۹۱۷-۴

ISBN: 978-600-193-917-4

دفتر مرکزی مجد:

تهران، میدان انقلاب، تقاطع خیابان منیری جاوید و شهدای ژاندارمری، پلاک ۵۷

تلفن و دورنگار: ۶۶۴۹۵۰۳۴ - ۶۶۴۱۲۰۷۸ - ۶۶۹۶۳۳۸۶

فروشگاه مرکزی: تقاطع خیابان منیری جاوید و شهدای ژاندارمری، پلاک ۵۹

تلفن: ۶۶۴۰۹۴۲۲ - ۶۶۴۸۶۸۷۴

www.majdlaw.com

E-mail: info@majdlaw.com

کانال رسمی انتشارات مجد در تلگرام: @majdlaw

فهرست مطالب

۱۳	مقدمه
۲۱	بخش نخست: معرفی اشخاص
۲۱	فصل نخست: شخص حقیقی (طبیعی)
۲۲	مبحث نخست: حقوق مربوط به شخصیت
۲۳	گفتار اول: حمایت از حقوق مربوط به شخصیت
۲۳	الف. حمایت از حقوق مربوط به جسم انسان
۲۳	۱. ایراد صدمه به جسم با رضایت خود شخص
۲۵	۲. استثنائات اصل حمایت از جسم
۲۶	۳. ممله اءى بدن
۲۶	۳-۱. عاملاً در ران حیات
۲۷	۳-۲. وصیت نسبت به جسم
۲۹	۴. پیوند عضو
۳۰	ب. حمایت از حقوق مربوط به شخصیت معنوی و روحی
۳۱	گفتار دوم: ویژگی‌های حقوق مربوط به شخصیت
۳۱	الف. غیر قابل نقل و انتقال بودن
۳۲	ب. غیر قابل توقیف بودن
۳۳	ج. غیر قابل وراثت بودن
۳۳	د. غیر قابل اسقاط بودن
۳۳	گفتار سوم: سلب حقوق مربوط به شخصیت
۳۴	الف. امکان یا عدم امکان سلب حق
۳۵	ب. ضمانت اجرای تخلف از شرط سلب حق
۳۶	مبحث دوم: آغاز و پایان وجود شخص حقیقی
۳۶	گفتار اول: مرحله عدم و نیستی
۳۷	گفتار دوم: مرحله جنینی
۳۹	الف. حق حیات جنین و ضمانت اجرای سلب آن (سقط جنین)
۳۹	ب. موارد جواز سلب حیات جنین (سقط جنین)
۳۹	گفتار سوم: مرحله بعد از تولد
۴۰	گفتار چهارم: مرحله فوت
۴۱	الف. اقسام موت به اعتبار نحوه وفات

۴۱	ب. آثار موت
۴۲	۱. تعیین ورثه
۴۴	۲. حال شدن دیون متوفی
۴۴	۳. انحلال نکاح
۴۴	مبحث سوم: غایب مفقودالاثر
۴۵	گفتار اول: امور مالی غایب
۴۶	الف. اداره اموال غایب قبل از تعیین امین
۴۶	۱. اداره اموال غایب قبل از اطلاع دادستان
۴۷	۱-۱. اداره فضولی مال غایب
۵۱	۲-۱. اداره اموال غایب توسط نماینده قراردادی
۵۲	۳-۱. اداره اموال غایب توسط نماینده قانونی
۵۶	ب. اداره اموال غایب بعد از اطلاع دادستان و قبل از نصب امین
۵۸	۱-۱. اداره اموال موجود غایب در ایران
۵۸	۲-۲. اداره اموال راجع از ایران
۵۹	ب. اداره اموال غایب توسط امین
۶۰	۱. نصب امین
۶۰	۱-۱. متقاضی نصب امین
۶۰	۲-۱. دادگاه صالح برای نصب امین
۶۲	۳-۱. صفات امین
۶۴	۴-۱. اولویت‌های نصب امین
۶۵	۲. وظایف، مسؤولیت‌ها و حقوق امین
۶۵	۱-۲. وظایف امین
۷۲	۲-۲. مسؤولیت‌های امین
۷۵	۳. پایان یافتن ماموریت امین
۷۶	۱-۳. زوال ماموریت امین
۸۰	ج. اداره اموال غایب توسط ورثه غایب و موصی له
۸۰	۱. زمان شروع مرحله اداره اموال توسط ورثه و موصی له
۸۱	۲. شرایط تحویل مال به ورثه
۸۱	۱-۲. عدم تعیین نماینده قانونی توسط غایب
۸۲	۲-۲. گذشت مدت دو سال از آخرین خبر غایب
۸۲	۳-۲. درخواست کتبی توسط ورثه
۸۳	۴-۲. انتشار آگهی در جراید
۸۴	۵-۲. پرداخت تضمین یا معرفی ضامن توسط ورثه

۸۵	۲-۶ حکم دادگاه
۸۶	۳. وظایف، اختیارات و دست مزد ورثه و موصی له
۸۶	د. صدور موت فرضی و تقسیم اموال بین ورثه
۸۶	۱. شرایط صدور موت فرضی
۸۷	۱-۱. انقضای مهلتی که در آن مدت، غایب، زنده فرض نمی شود
۹۰	۲-۱. تقدیم دادخواست از طرف ذی نفع
۹۰	۳-۱. انتشار آگهی
۹۱	۴-۱. انجام تحقیقات لازم از طرف دادگاه و صدور حکم موت فرضی
۹۱	۲. حقوق و اختیارات ورثه بعد از صدور حکم موت فرضی
۹۲	۳. عدم انحلال نکاح با صدور موت فرضی
۹۲	۴. تاثیر بازگشت غایب در امور مالی
۹۳	گفتار دوم: مور غایب مالی
۹۳	الف. انحلال نکاح با الاق
۹۳	۱. درخواست طلاق از حاکم
۹۴	۲. انجام طلاق به وکالت
۹۵	ب. آثار انحلال نکاح زوجه غایب
۹۵	۱. عده زوجه غایب
۹۵	۲. تاثیر بازگشت غایب در طلاق زوجه
۹۶	مبحث چهارم: ممیزات اشخاص حقیقی
۹۶	گفتار اول: اسناد سجل احوال
۹۶	الف. منابع قانونی در خصوص اسناد سجل احوال
۹۷	ب. ویژگی‌های اسناد سجلی
۹۸	ج. انواع اسناد سجلی
۹۸	۱. دفتر ثبت کل وقایع
۹۸	۲. دفتر ثبت وفات
۹۹	۳. شناسنامه
۱۰۰	۳-۱. محتویات شناسنامه
۱۰۰	۳-۲. عکس دار کردن شناسنامه
۱۰۱	۳-۳. صدور شناسنامه المثنی
۱۰۲	۳-۴. معدوم کردن شناسنامه
۱۰۲	۴. کارت ملی
۱۰۴	د. مندرجات اسناد سجلی
۱۰۴	۱. ثبت تولد

- ۱-۱. لزوم ثبت ولادت ۱۰۵
- ۲-۱. اشخاص مکلف به اعلام ولادت ۱۰۵
- ۳-۱. مهلت اعلام ولادت ۱۰۷
- ۴-۱. ضمانت اجرای تخلف از تکلیف اعلام ولادت ۱۰۸
- ۵-۱. تغییر تاریخ تولد ۱۰۹
۲. ثبت نکاح و انحلال آن ۱۱۰
- ۱-۲. موارد نیازمند ثبت ۱۱۰
- ۲-۲. ضمانت اجرای عدم ثبت نکاح و انحلال آن ۱۱۱
۳. ثبت وفات ۱۱۲
- ۱-۳. سند ثبت وفات ۱۱۳
۳. اشخاص مکلف به اعلام وفات ۱۱۴
- ۳-۳. مدت اعلام وفات ۱۱۴
- ه. تصحیح اسناد سببی ۱۱۵
۱. موارد اصلاح اسناد ثبت احوال ۱۱۵
۲. مرجع صالح برای تسعیر اسناد ثبت احوال ۱۱۵
۳. آثار تصحیح اسناد ثبت احوال ۱۱۶
- و. سندیت اسناد سجلی ۱۱۷
- گفتار دوم: نام و نام خانوادگی ۱۱۸
- الف. تعیین نام و نام خانوادگی ۱۱۸
۱. تعیین نام کوچک ۱۱۸
۲. تعیین نام خانوادگی ۱۲۰
- ۱-۲. موارد تعیین نام خانوادگی ۱۲۰
- ۲-۲. نام‌های خانوادگی ممنوع ۱۲۱
- ب. استفاده از نام و نام خانوادگی دیگری ۱۲۱
۱. استفاده فرزندان از نام خانوادگی پدر ۱۲۲
۲. استفاده زن از نام خانوادگی شوهر ۱۲۲
۳. استفاده از نام خانوادگی دیگری با اجازه از دارنده حق تقدم ۱۲۴
- ج. تغییر نام و نام خانوادگی ۱۲۴
۱. تغییر نام کوچک ۱۲۴
- ۱-۱. موارد امکان تغییر نام کوچک ۱۲۵
- ۲-۱. مرجع صالح برای تغییر نام کوچک ۱۲۶
۲. تغییر نام خانوادگی ۱۲۷
- ۱-۲. موارد تغییر نام خانوادگی ۱۲۷

۱۲۸.....	۲-۲. حذف پیشوند یا پسوند نام خانوادگی
۱۲۸.....	گفتار سوم: اقامتگاه
۱۲۸.....	الف. تعریف اقامتگاه
۱۲۹.....	ب. آثار حقوقی متفرع بر اقامتگاه
۱۲۹.....	۱. تعیین دادگاه صالح
۱۲۹.....	۲. تعیین محل ابلاغات
۱۳۰.....	۳. تعیین قانون صالح
۱۳۰.....	ج. اقسام اقامتگاه
۱۳۰.....	۱. اقامتگاه اختیاری
۱۳۱.....	۲. اقامتگاه اجباری
۱۳۱.....	۱-۲. اقامتگاه زن شوهردار
۱۳۲.....	۱-۳. اقامه شخص محجور
۱۳۴.....	۲-۳. اقامتگاه امورین دولتی
۱۳۴.....	۲-۴. اقامتگاه نظامیان
۱۳۴.....	۲-۵. اقامتگاه خد
۱۳۵.....	۳. اقامتگاه انتخابی (قارد، م)
۱۳۵.....	۱-۳. اقامتگاه انتخابی برای قرا داد خاص
۱۳۵.....	۲-۳. اقامتگاه انتخابی برای دعا کی خاص
۱۳۵.....	گفتار چهارم: تابعیت
۱۳۶.....	فصل دوم: شخص حقوقی
۱۳۷.....	مبحث اول: ماهیت شخص حقوقی
۱۳۷.....	گفتار اول: نظریه وجود فرضی شخص حقوقی
۱۳۷.....	گفتار دوم: نظریه وجود واقعی داشتن شخص حقوقی
۱۳۸.....	الف. وجود خارجی داشتن شخص حقوقی
۱۳۹.....	ب. وجود فنی داشتن شخص حقوقی
۱۳۹.....	ج. وجود اجتماعی داشتن شخص حقوقی
۱۴۰.....	گفتار سوم: نظریه نفی شخصیت حقوقی
۱۴۰.....	مبحث دوم: انواع شخص حقوقی
۱۴۱.....	گفتار اول: اشخاص حقوقی حقوق عمومی
۱۴۱.....	گفتار دوم: اشخاص حقوقی حقوق خصوصی
۱۴۲.....	الف. شرکتهای تجارتي
۱۴۲.....	ب. موسسات غیر تجارتي
۱۴۳.....	ج. موقوفات

۱۴۳.....	مبحث سوم: آغاز و پایان شخص حقوقی
۱۴۳.....	گفتار اول: آغاز وجود شخص حقوقی
۱۴۳.....	الف. زمان ایجاد شخصیت حقوقی اشخاص حقوقی حقوق عمومی
۱۴۴.....	ب. زمان ایجاد شخصیت حقوقی اشخاص حقوقی حقوق خصوصی
۱۴۴.....	۱. زمان ایجاد شخصیت حقوقی شرکت‌های تجاری
۱۴۵.....	۱-۱. نظریه تفکیک بین شرکت‌ها
۱۴۵.....	۲-۱. نظریه تشکیل عملی به علاوه ثبت
۱۴۵.....	۳-۱. نظریه تشکیل عملی شرکت
۱۴۶.....	۴-۱. نظریه ثبت شرکت
۱۴۶.....	۲. زمان ایجاد شخصیت حقوقی موسسات غیر تجاری
۱۴۶.....	۳. زمان ایجاد شخصیت حقوقی موقوفات
۱۴۷.....	گفتار ۴: پایان وجود شخص حقوقی
۱۴۷.....	الف. پایان وجود اشخاص حقوقی حقوق عمومی
۱۴۷.....	ب. پایان وجود اشخاص حقوقی حقوق خصوصی
۱۴۷.....	۱. پایان شخصیت حقوقی موسسات غیر تجاری
۱۴۸.....	۲. پایان شخصیت حقوقی شرکت‌ها
۱۴۸.....	۳. پایان شخصیت حقوقی موقوفات
۱۴۸.....	مبحث چهارم: ممیزات شخص حقوقی
۱۴۸.....	گفتار اول: نام شخص حقوقی
۱۴۹.....	گفتار دوم: اقامتگاه اشخاص حقوقی
۱۵۱.....	الف. نظریه تعارض مواد قانونی
۱۵۱.....	ب. نظریه عدم تعارض مواد قانونی
۱۵۳.....	گفتار سوم: تابعیت اشخاص حقوقی
۱۵۳.....	الف. قاعده کلی در ملاک تعیین اقامتگاه
۱۵۳.....	ب. استثنائات قاعده کلی در تعیین تابعیت
۱۵۴.....	۱. معیار تعیین تابعیت بانک‌های ایرانی
۱۵۴.....	۲. معیار تعیین تابعیت شرکت‌های بیمه ایرانی
۱۵۴.....	۳. معیار تعیین تابعیت شرکت‌های تجاری ایرانی
۱۵۵.....	مبحث پنجم: حقوق و تعهدات شخص حقوقی
۱۵۶.....	گفتار اول: اصل استقلال دارایی شخص حقوقی
۱۵۷.....	گفتار دوم: اهلیت تمتع شخص حقوقی
۱۵۸.....	مبحث ششم: مسؤولیت‌های شخص حقوقی
۱۵۸.....	گفتار اول: مسؤولیت مدنی اشخاص حقوقی

الف. مسوولیت مدنی اشخاص حقوقی غیر از دولت	۱۵۹
ب. مسوولیت مدنی دولت	۱۵۹
گفتار دوم: مسوولیت کیفری اشخاص حقوقی	۱۶۰
بخش دوم: محجورین	۱۶۱
فصل نخست: معرفی محجورین	۱۶۱
مبحث نخست: تعریف حجر	۱۶۱
مبحث دوم: اسباب حجر	۱۶۲
گفتار نخست: صغار	۱۶۳
الف. اقسام صغیر	۱۶۴
ب. حدود حجر صغیر	۱۶۵
۱. حدود حجر صغیر غیر ممیز	۱۶۵
۲. حدود حجر صغیر ممیز	۱۶۵
گفتار دوم: سیه یا زرد (کم خرد)	۱۶۶
الف. تعریف سیه	۱۶۶
ب. حدود حجر سیه	۱۶۸
۱. تصرفات سیه در امور مالی	۱۶۹
۲. تصرفات سیه در امور مالی	۱۶۹
گفتار سوم: مجنون	۱۶۹
۱. اقسام مجنون	۱۷۰
۲. حدود حجر مجنون	۱۷۰
فصل دوم: حمایت از محجورین	۱۷۱
مبحث اول: ولایت قهری	۱۷۱
گفتار اول: تعریف ولایت قهری و تحدید محدوده آن	۱۷۱
الف. اولیای قهری	۱۷۱
ب. افراد تحت ولایت ولی قهری	۱۷۲
گفتار دوم: وظایف و اختیارات ولی قهری	۱۷۳
الف. اثر خیانت یا خلاف قبطه ی محجور رفتار کردن ولی	۱۷۳
ب. اثر ناتوانی ولی	۱۷۴
ج. اثر محجور شدن ولی	۱۷۴
مبحث دوم: وصایت	۱۷۴
گفتار اول: قانون حاکم بر وصایت	۱۷۴
گفتار دوم: مفهوم وصایت	۱۷۴

- الف. اشخاص صالح برای تعیین وصی ۱۷۵
- ب. شرایط وصی ۱۷۶
- گفتار سوم: وظایف و مسوولیت‌های وصی ۱۷۶
- مبحث سوم: قیمومت ۱۷۶
- گفتار اول: دادگاه صالح برای نصب قیم ۱۷۶
- گفتار دوم: شرایط قیمومت ۱۷۸
- الف. شرایط محجور ۱۷۸
- ب. شرایط قیم ۱۷۹
- ج. اووبیت‌های نصب قیم ۱۷۹
- د. سوم: وظایف و اختیارات قیم ۱۸۰
- الف. اختیارات غیر نیازمند به جلب رضایت دادستان ۱۸۰
- ب. صورت برداری از اموال محجور ۱۸۰
۲. درخواست مهر و موم ترکه مورث محجور ۱۸۱
۳. نگهداری اموال محجور ۱۸۱
۴. پرداخت هزینه‌های محجور و نفقه واجب التفرقه وی ۱۸۲
۵. ارائه حساب تصدی بدادستان یا نماینده او ۱۸۲
- هـ. ۱. ارائه حساب تصدی در پایان هر سال به دادستان ۱۸۳
- هـ. ۲. ارائه حساب تصدی در پایان دوران تصدی گری به مالک ۱۸۳
- ب: اختیارات نیازمند به جلب رضایت دادستان ۱۸۳
۱. فروش و رهن اموال غیر منقول، معامله با خیم قرض ۱۸۳
۲. صلح دعوای محجور ۱۸۳
۳. ازدواج و طلاق مجنون ۱۸۴
- گفتار چهارم: دستمزد قیم ۱۸۴
- گفتار پنجم: عزل قیم ۱۸۴
- منابع ۱۸۷

مقدمه^۱

۱. تعریف قواعد حقوقی و منشا پیدایش آن

برای تنظیم روابط اشخاص و نظم بخشی به جامعه داخلی و بین المللی به ناچار می‌بایست مقرراتی تدوین گردد. این مقررات را اصطلاحاً «مقررات حقوقی» می‌نامند. از نگاه حقوق دانان اسلامی و با توجه به نظریه «توحید در تشریع»، منشا پیدایش قواعد حقوقی، اراده حضرت علی تعالی بوده و اوست که قواعد حاکم بر روابط افراد از یک سو، روابط بین دولت و مردم از سوی دیگر و قواعد حاکم بر روابط دولت‌ها را تشریع و تنظیم نموده و در تمام ادوار تاریخی توسط رسولان و مبلغان خود به مردم وحی کرده است.

۲. تقسیم قواعد حقوقی

قواعد حقوقی را از جهات مختلف می‌توان تقسیم بندی نمود. آنچه با هدف تدوین مقدمه حاضر، هماهنگی بیشتری دارد، تقسیم قواعد حقوقی به اعتبار مخاطب آن است. به این اعتبار می‌توان قواعد حقوقی را به سه دسته تقسیم بندی نمود؛ حقوق خصوصی (مقررات حاکم بین اشخاص)؛ حقوق عمومی (مقررات حاکم بر افراد و دولت) و حقوق بین الملل (قواعد حاکم بر روابط دولت‌ها و نحوه تعامل آنها با یکدیگر).

۳. تعریف حقوق مدنی

در ترکیب «حقوق مدنی»، واژه «حقوق» به شهر و مدینه نسبت داده شده است. منظور از آن، «حقوق شهروندان یک کشور» در مقابل حقوق بیگانگان می‌باشد.^۲ از این رو در تعریف «حقوق مدنی» می‌توان گفت: «حقوق مدنی، روابط افراد را با یکدیگر، قطع نظر از موقعیت‌ها و خصوصیات شخصی مثل شغل و حرفه، مقام اجتماعی، فقر و غنا و ... مورد

1. Email: ygholamreza@chmail.ir

۲. دانش پژوه، مصطفی، «مقدمه علم حقوق»، اول، قم، پژوهشگاه حوزه و دانشگاه با همکاری سمت، ۱۳۹۲، ص ۲۳، ش ۲۵.

بحث قرار می‌دهد.^۱ باید دانست، حقوق مدنی، از نظر تاریخی، نه یکی از رشته‌های حقوق خصوصی، بلکه مادر دیگر شعب حقوق است. به همین دلیل، حقوق مدنی، حقوق عام و دیگر شعب حقوق خصوصی، حقوق خاص می‌باشند؛ به این معنا که هرگاه در شعب مختلف حقوق خصوصی قانون، امر خاصی را پیش بینی نکرده باشد، باید به قانون مدنی مراجعه شود.^۲ این امر، به حقوق خصوصی اختصاص ندارد، بلکه حتی در حقوق عمومی نیز، اغلب مجبور می‌شوند برای حل مشکل به قواعد حقوق مدنی، رجوع کنند.^۳ مهم ترین منبع حقوق مدنی، قانون مدنی است. قانون مدنی در سه کتاب تدوین شده است:

۱. احوال

۲. اشخاص

۳. ادله اثبات دعوا

۴. تعریف چند اصطلاح

در حقوق مدنی، چند اصطلاح پرکاربرد وجود دارد که مناسب است در همان ابتدای راه، دانشجویان حقوق با این اصطلاحات آشنا شوند. از این رو، این قسمت از مقدمه به تفسیر این اصطلاحات، اختصاص می‌یابد.

۱. شخص

۲. وضعیت

۳. اهلیت

۴. احوال شخصیه

۵. دارایی

الف. شخص

از نظر حقوق دانان، شخص، موجودی است که دارای حق و تکلیف می‌باشد.^۴ از این

۱. کاتوزیان، ناصر، «مقدمه علم حقوق»، بیست و دوم، تهران، شرکت سهامی انتشار، ۱۳۷۶، ص ۸۹، ش ۷۰.

۲. دانش پژوه، مصطفی، «مقدمه علم حقوق»، پیشین، ص ۳۴، ش ۲۵.

۳. شایگان، سید علی، «حقوق مدنی»، اول، قزوین، طه، ۱۳۷۵، ص ۱۰-۱۲.

۴. صفایی، سید حسین و سیدمرتضی قاسم زاده، «اشخاص و محجورین»، هجدهم، تهران، سمت، ۱۳۹۱، ص ۹.

رو، افراد انسانی که از آنها تعبیر به «شخص حقیقی» می‌شود، شخص به شمار می‌روند. اما حیوانات چون نمی‌توانند دارای حق و تکلیف شوند، شخص به حساب نمی‌آیند. بر عکس برخی از نهادها مثل شهرداری‌ها، وزارت خانه‌ها و ... چون می‌توانند دارای حق و تکلیف شوند، شخص به شمار می‌روند.

شخصیت از نظر حقوقی عبارت است از وصف و شایستگی یک شخص برای اینکه طرف و صاحب حق و تکلیف باشد.

ب. وضعیت

وضعیت، ده معنا دارد؛ یکی معنای عام و دیگری خاص:

۱- وضعیت به معنای عام، وضع حقوقی شخص و موقع او نسبت به حقوق و تعهداتی است که می‌توان در جامعه داشته باشد. وضعیت نظیر وضعیت سیاسی، خانوادگی، کارگر و کارفرما، تاجر و ...

۲- وضعیت در حقوق مندر یا وضعیت مدنی عبارت است از وضع حقوقی اشخاص در روابط حقوقی خصوصی و به ویژه روابط خانوادگی و به دیگر سخن اوصافی که در این گونه روابط منشا آثار حقوقی تلقی شده است.

به عبارت بهتر: موقعیت شخص در جامعه که از نظر حقوقی دارای آثار و تبعاتی می‌باشد، وضعیت نامیده می‌شود. مثلاً در فقه، بسته به وضعیت‌های زیر ممکن است آثار مختلف حقوقی برای هر فرد تعریف شود: حر یا عبد، مسلمان یا کافر، ذمی یا کافر، حربی بودن؛ در مبحث ارث، قوم نسبی یا سببی بودن، ذلت، اوار یا دوم یا سوم بودن؛ شوهر یا همسر بودن و ...

وضعیت چندگانه است و حداقل از سه پایگاه مورد نظر قرار می‌گیرد:

۱- از دیدگاه سیاسی: از این نگاه، وضع شخص در یک شهر یا روستا او از جایگاه سیاسی، مد نظر است.

۲- از دیدگاه خصوصی و شخصی: از این نگاه، وضع خانوادگی شخص در نظر گرفته می‌شود. برای نمونه قرابت یا خویشاوندی خونی یا نسبی یا سببی او مد نظر قرار می‌گیرد و مسائلی همچون، ارث، وصیت، محرمیت و امثال آن بر آن بار می‌شود.

۳- از دیدگاه جسمی و طبیعی: از این نگاه، وضع فردی شخص که صغیر است یا کبیر، دیوانه است یا غیر رشید، مرد است یا زن و مانند آن.